

Universitatea Babeș-Bolyai
Facultatea de Studii Europene
Scoala Doctorală Paradigma Europeană

**Modele privind organizarea administrativă a României în perioada
interbelică. O perspectivă comparată**

Rezumatul tezei de doctorat

Coordonator științific:

Prof. Univ. Dr. Nicolae Păun

Doctorand

Dumitru Bogdan-Cristian

Cluj-Napoca, 2012

Cuprins

Introducere și abordări metodologice

I. Sistemul politico-administrativ local românesc

1. Contextul social-politic
2. Organele de conducere provizorie ale provinciilor unite până în aprilie 1920
 - 2.1. Transilvania
 - 2.2. Basarabia
 - 2.3. Bucovina
3. Anteproiecte de Constituție
 - 3.1. Anteproiectul de Constituție al Partidului Țărănesc
 - 3.2. Anteproiectul de Constituție al Partidului Național - Liberal
 - 3.3. Anteproiectul de constituție al Partidului Național – Român
 - 3.4. Anteproiectul de Constituție redactat de Constantin Berariu
 - 3.5. Constituția din 1923
4. Proiecte de organizare administrativă
 - 4.1. Anteproiectul de lege generală pentru descentralizarea administrativă a Cercului de studii al Partidului Național Liberal
 - 4.2. Proiectul lui C.L. Negruzzi
 - 4.3. Proiectul de lege pentru organizarea administrației publice locale a lui Constantin Argetoianu
 - 4.4. Proiectul federalist al lui George Grigorovici
5. Organizarea administrativă în dezbaterile elitei intelectuale
6. Legea de unificare administrativă din 1925
 - 6.1. Principiile generale ale legii
 - 6.2. Dezbaterile parlamentare asupra Legii de unificare administrativă
 - 6.3. Comuna
 - 6.4. Primarul
 - 6.5. Prefectul
 - 6.6. Regiunea
 - 6.7. Legea pentru unificarea administrativă

- 6.8. Cauzele adoptării legii centraliste din 1925
- 7. Dezbateri și proiecte de reformă a sistemului politico-administrativ local după 1925
 - 7.1. Paul Negulescu
 - 7.2. I.V. Gruia
 - 7.3. C. D. Dimitriu
 - 7.4. C. Georgescu
 - 7.5. Proiectul federalist al lui Romul Boilă
 - 7.6. Mihail Manoilescu și regionalismul corporativ
- 8. Legea pentru organizarea administrației locale din 1929
 - 8.1 Principiile legii
 - 8.2. Poziția partidelor politice față de legea pentru organizarea administrației locale
 - 8.3. Legea de organizare a administrației locale din anul 1929
- 9. Evoluția organizării sistemului politico-administrativ local între anii 1929-1938

II. Sistemul politico-administrativ local francez

- 1. Paradigme explicative privind evoluția sistemului politico-administrativ local francez
- 2. Evoluția sistemului politico-administrativ local între Revoluția Franceză și a Treia Republică
 - 2.1. Reformele sistemului politico-administrativ local între declanșarea Revoluției și instaurarea Imperiului
 - 2.2. Apariția revendicării descentralizării. Ambiguitatea conceptului de descentralizare și asumarea acestuia de către partidele politice pe parcursul secolului al XIX – lea
 - 2.3. Restaurația (1815-1830)
 - 2.4. Monarhia din Iulie (1830-1848)
 - 2.5. A Doua Republică și al Doilea Imperiu
- 3. A Treia Republică (1870-1940)
 - 3.1. Perioada până la Primul Război Mondial
 - 3.2. Legea asupra organizării departamentale din 10 August 1781
 - 3.3. Dezbaterile asupra legii comunale. Charta municipală din 5 aprilie 1884
 - 3.4. Dezbaterile asupra descentralizării între 1890 și 1918
 - 3.5. Perioada interbelică
 - 3.5.1. Poziția principalelor partide politice față de descentralizare

3.5.2. Avântul regionalismului

3.5.3. Proiecte parlamentare și guvernamentale de organizare regională

3.5.4. Alte proiecte de reformă regională

3.5.5. Eșecul dezbaterii privind reforma regională. Realizări legislative până la sfârșitul celei de-a Treia Republici

III. Sistemul politico-administrativ local italian

1. Unificarea Italiei și dezbaterea asupra organizării politico-administrative a statului

2. Legea de organizare a administrației locale din 1865

3. Perioada 1870-1920

3.1. Funcționarea sistemului politic

3.2. Revendicarea descentralizării și a autonomiei locale

3.3. Francesco Crispi și reforma Statului

3.4. Consecințele reformelor introduse în 1888

3.5. Particularismul sistemului prefectoral italian

4. Perioada interbelică

4.1. Dezbaterea asupra reformei administrative după Primul Război Mondial până la preluarea puterii de către fasciști

4.2. Sistemul politico-administrativ local în timpul regimului fascist

Concluzii

Bibliografie

Cuvinte cheie: centralizare, descentralizare, regionalizare, stat unitar, relații centru-periferie

Rezumat

Jos C.N. Raadschelders definește istoria administrativă ca fiind „studiul structurilor, proceselor și ideilor despre guvern așa cum acestea au existat sau au fost dorite în trecut și poziția reală și ideală a funcționarilor publici în cadrul acestora”.¹ Teza de doctorat intitulată *Modele privind organizarea administrativă a României în perioada interbelică. O perspectivă comparată*, își propune să analizeze dezbaterile asupra ideilor și a modelelor diferite de organizare politico-administrativă locală a statului român în perioada interbelică, într-o perspectivă comparativă cu sistemele politico-administrative locale ale statelor francez și italian. Lucrarea se încadrează astfel în domeniul istoriei administrative.

Abordarea comparativă este importantă deoarece politicienii și intelectualii români au fost influențați și au preluat din diferite țări europene acele modele și instituții de organizare administrativă pe care le considerau potrivite scopurilor urmărite. Este un truism să afirmi că, după anul 1918, statul român a preluat modelul francez centralizat de organizare administrativă. Este teza pe care o agită adversarii sistemului centralizat din perioada interbelică și pe care a preluat-o istoriografia succesivă. Într-adevăr, statul român a preluat elementele esențiale ale sistemului francez la fel cum au făcut pe parcursul secolului al XIX – lea multe alte țări din Europa Occidentală, spre exemplu Italia și Belgia, sau din Europa Scandinavă. Însă, dincolo de această evidență, rămân deosebiri importante între sistemele din diferite țări, atât la nivelul instituțiilor administrative, cât și a realităților politice și sociale cărora au răspuns acestea și care explică articulațiile specifice pe care le-au cunoscut sistemele respective în fiecare stat în parte.

Lucrarea este structurată în trei capitole principale, subîmpărțite la rândul lor în mai multe subcapitole. În primul capitol am analizat dezbaterile referitoare la organizarea sistemului politico-administrativ local al României interbelice în perioada regimului democratic parlamentar, până la instaurarea dictaturii regale a regelui Carol al II – lea în anul 1938 și modul în care a fost organizat sistemul în urma adoptării legilor administrative din 1925 și 1929.

Am concentrat analiza asupra primului deceniu interbelic deoarece acum se consumă cea mai intensă dezbateră asupra organizării politico-administrative a noului stat rezultat în urma unirii de la 1918 și tot acum se stabilesc termenii principali ai dezbaterii. În deceniul patru,

¹ Jos C.N. Raadschelders, *Handbook of Administrative History*, New Brunswick, New Jersey, 1998, p. 7.

polemica asupra organizării administrative nu cunoaște elemente importante de noutate, discuția urmând același tipar ca în deceniul precedent.

În următoarele două capitole am plasat dezbaterile românească de idei și analiza sistemului politico-administrativ local într-un context european mai larg, analizând evoluția sistemelor francez și italian pe parcursul secolului al XIX – lea și a perioadei interbelice, sub aspectul dezbaterii doctrinare și politice, dar și a dreptului pozitiv. Analiza dedicată Italiei s-a concentra asupra organizării și evoluției sistemului politico-administrativ local în timpul regimului politic liberal, între anii 1859-1922, până la instaurarea fascismului, deoarece acesta este sistemul care a influențat organizarea statului român în timpul regimului politic democratic parlamentar.

Opțiunea de a extinde analiza asupra evoluției dezbaterilor și a organizării politico-administrative locale în Franța și Italia și pe parcursul secolului al XIX – lea are la se bază o rațiune bine întemeiată. Spre deosebire de aceste două state, care își realizează unitatea națională mai devreme, România este un *late comer* în concertul statelor națiune moderne. Chiar dacă Regatul României ia naștere în aceeași perioadă cu fondarea statului italian la mijlocul secolului al XIX – lea, România realizează idealul unirii tuturor teritoriilor naționale în cadrul aceluiși stat doar la sfârșitul Primului Război Mondial. După 1918 statul român trebuie să facă față unor probleme pe care Franța și Italia le-au întâmpinat și le-au rezolvat în mare parte pe parcursul secolului al XIX –lea: integrarea în cadrul statului național a unor provincii cu trecut istoric, politic, influență culturală și structură socială și etnică diferită, forjarea unei identități naționale comune la care să adere locuitorii provinciilor unite la 1918 cu Vechiul Regat, atât etnicii români cât și minoritățile naționale și realizarea echilibrului între forțele sociale și politice regionale și cele din România veche. Doar analizând sistemele francez și italian începând cu secolul al XIX – lea vom putea înțelege mai bine asemănările și diferențele dintre cele trei state, dezbaterile din România interbelică, urmarea unui itinerariu asemănător celui parcurs de Franța și Italia pe parcursul secolului al XIX – lea.

Sistemul francez este analizat ca sursă principală a legiuitorului român. Am analizat modul în care a fost preluat modelul francez, diferențele între cele două sisteme, încercând să explic ce a determinat diferențele respective. Influența italiană asupra organizării administrative a statului Român este mai puțin cunoscută și analizată. În pofida lipsei de interes a istoricilor români pentru experiența italiană în acest domeniu, legislația administrativă și evoluția

sistemului administrativ italian au fost analizate și cunoscute în România în perioada interbelică, influențând legea de unificare adoptată în 1925, atât la nivelul instituțiilor cât și a modului în care s-a desfășurat procesul unificării administrative. De asemenea, Italia reprezintă un caz foarte interesant de stat care a preluat modelul administrativ francez, însă la adaptat realităților specifice ale societății și statului italian.

În istoriografia românească, spre deosebire de cea occidentală, studiile de istorie instituțională se află doar la început. Cu toate acestea, studiile de istorie administrativă nu lipsesc, existând atât încercări de sinteză pe mari perioade de timp, cât și studii mai restrânse pe anumite perioade și subiecte specifice. Istoria administrativă a reprezentat în special obiectul de studiu al specialiștilor în drept public și administrativ, studiile fiind abordate și scrise din perspectiva istoriei dreptului. Acest tip de analize reprezintă o contribuție indispensabilă pentru domeniul istoriei administrative, însă doar o abordare și o analiză eminentă juridică a cadrului legislativ formal nu constituie încă, sau nu ar trebui să constituie, o interpretare istorică a evoluției organizării sistemului administrativ, nu ne spune nimic despre cauzele care au influențat adoptarea unui anumit tip de organizare în detrimentul altuia, într-un anumit moment istoric, cum a funcționat sistemul, dincolo de cadrul juridic formal, sau care au fost funcțiile istorice pe care le-a îndeplinit acesta.²

Studiul se dorește astfel o abordare comparativă a sistemului politico-administrativ local al României interbelice cu sistemele politico-administrative locale francez și italian, din perspectiva centralizării/descentralizării sistemului și a relațiilor centru-periferie. Este un studiu istoric, nu de istoria dreptului sau a dreptului comparat. Pe parcursul lucrării, inevitabil, am recurs la analiza legilor și a celor mai importante instituții administrative din cele trei țări, relevante pentru acest subiect, pentru a sublinia asemănările și deosebirile, însă scopul analizei depășește înregistrarea cadrului juridic oficial și își propune să analizeze cele trei sisteme la următoarele nivele: dezbateră doctrinară și ideologică, atât din perspectiva partidelor politice cât și a doctrinei juridice, realizările legislative în ceea ce privește sistemul politico-administrativ local, cauzele – politice, sociale, culturale – care au determinat o anumită opțiune de organizare politico-administrativă a teritoriului, rolul pe care organizarea sistemului politico-administrativ local l-a îndeplinit în cadrul proiectului politic global al statului respectiv. De asemenea, analiza

² Vezi Raffaele Romanelli, *Centro e periferia: L'Italia Unita*, in Raffaele Romanelli, *Importare la democrazia. Sulla costituzione liberale italiana*, Rubbettino Editore, 2009, p. 52.

comparativă își propune să răspundă următoarelor întrebări: în ce mod a influențat modelul administrativ napoleonian organizarea administrativă a României interbelice; care sunt limitele acestei influențe și cum a fost preluat sistemul; care sunt condițiile și realitățile concrete care i-au determinat pe legiuitorii români să adapteze sistemul la realitatea românească; cu alte cuvinte, care sunt punctele comune și diferențele și cum pot fi explicate aceste diferențe; nu în ultimul rând, care sunt funcțiile pe care le-a îndeplinit organizarea administrativă în cele trei țări, căror nevoi a răspuns aceasta?

La finalul analizei am încercat să desprind concluziile studiului din câteva perspective diferite și să răspund următoarelor întrebări: care sunt diferențele între partide în ceea ce privește organizarea sistemului politico-administrativ local și care sunt cauzele care au determinat opțiunile diferite de organizare în România în perioada interbelică, care sunt principiile fundamentale de organizare administrativ-teritorială care pot fi circumscrise unor modele diferite de organizare administrativă, cum au fost preluate modelele francez și italian de organizare administrativă și cum au influențat acestea organizarea statului român, care sunt deosebirile între sistemul politico-administrativ local francez, pe care s-a bazat legea de unificare și forma concretă pe care a cunoscut-o aceasta din urmă, cum pot fi explicate deosebirile și care sunt asemănările între cele trei sisteme, atât la nivelul legislației cât și a dezbaterii politice asupra organizării administrative, căror realități politice și sociale a răspuns organizarea locală în România, Franța și Italia?

În România, după Unirea de la 1918, în contextul dezbaterilor doctrinare și politice referitoare la viitoarea structură politico-administrativă a statului, au apărut foarte multe proiecte și propuneri de organizare, multe dintre ele aflate pe poziții ireconciliabile, chiar antagonice. Decidenții români s-au aflat în fața unei largi palete de opțiuni, putând alege de la organizarea statului pe baze federative până la sistemul statului unitar, cu puternice accente centraliste. Varietatea de viziuni nu trebuie să surprindă. Ea poate fi constatată și în cazul dezbaterilor politice și ideologice privind organizarea sistemului politico-administrativ local în Franța și Italia, dar și în alte țări.

Toți oamenii politici și intelectualii angajați în această dezbatere, atât cei care au susținut descentralizarea, cât și cei care au promovat centralizarea, au considerat că organizarea politico-administrativă avea o importanță deosebită pentru consolidarea unității politice și naționale a

statului român. Este, la prima vedere, un paradox. Fiecare revendica un sistem diferit pentru a obține același rezultat. A fost imposibil să se ajungă la un consens în această privință.

Varietatea opțiunilor de organizare, incompatibilitatea și antagonismul acestora au câteva cauze diferite. În primul rând, intelectualii și politicienii din provinciile unite și Vechiul Regat s-au format și au fost influențați de culturi și ideologii diferite. Apoi, organizarea administrativă a făcut parte din strategii și viziuni politice diferite și, nu în ultimul rând, de multe ori partidele au încercat să-și promoveze sau să-și asigure anumite avantaje politice prin intermediul sistemului politico-administrativ local, perceput mai mult ca mijloc decât ca scop. Este important să afirmăm faptul că în perioada interbelică, mai ales în România, problema organizării și reformei administrative nu a avut un caracter tehnic independent, ci a păstrat o puternică încărcătură politică. Acest lucru s-a datorat faptului că statul național român este în această perioadă un stat tânăr, care nu găsisese încă echilibrul între diferitele forțe sociale și politice și care trecea printr-o perioadă de instabilitate politică.

Trebuie să fim atenți să nu cădem în capcana de a diferenția și căuta modele pure de organizare administrativă, urmând granița celor trei provincii alipite și cea a Vechiului Regat, încadrând toți intelectualii și politicienii diferitelor regiuni în cadrul unor modele care, în realitate, nu sunt niciodată pure, perfecte și care nu respectă întru totul construcțiile teoretice, ci se adaptează și răspund unor realități concrete.

Cu toate acestea, pot fi identificate deosebiri importante între partide cu privire la cea mai potrivită formă de organizare a statului urmând criteriul apartenenței teritoriale. Majoritatea elitei politice regionale s-a opus unui sistem centralizat în cadrul căruia provinciile să-și piardă individualitatea și specificitatea instituțională și culturală. Alături de aceste argumente, motivele politice au determinat o rezistență puternică a politicienilor originari din provincii, în fața politicii centraliste promovate de Partidul Național Liberal. Cazul integrării Transilvaniei în cadrul statului român este un bun exemplu în această privință. Liderii ardeleni se considerau reprezentanții legitimi ai Transilvaniei, revendicând în același timp un statut și șanse egale cu Partidul Național Liberal pentru a participa la guvernarea și administrarea noului stat. Considerau că după decenii întregi de luptă pentru libertatea națională, lor le revenea sarcina și dreptul conducerii destinului Transilvaniei în cadrul statului român. S-au opus unui sistem centralizat în cadrul căruia și-ar fi putut pierde pozițiile de influență la nivel local și regional, mai

ales în condițiile în care se pare că elita politică liberală a neglijat și a marginalizat numirea și promovarea funcționarilor ardeleni în funcțiile importante ale statului.

De cealaltă parte, Partidul Național Liberal s-a opus oricăror planuri de organizare politico-administrativă policentrică care i-ar fi putut pune în discuție dominația politică în noul stat. Revendicările ardelenilor și opoziția acestora în fața ofensivei liberale în noile teritorii a fost percepută, cel puțin la nivel declarativ, ca un refuz al unificării și consolidării statului național. Pentru Partidul Național Liberal centralismul a reprezentat atât un mijloc prin intermediul căruia putea să pătrundă în noile teritorii pentru a-și promova și consolida interesele politice în provincii, dar și un instrument de integrare și consolidare națională.

Liderii politici regionali au militat pentru o organizare politico-administrativă policentrică, bazată de vechile provincii istorice însă, în opinia liberalilor, această soluție era inacceptabilă. Statul trebuia să fie unitar, altfel nu exista. Unitatea politică se confunda cu cea administrativă. Spre deosebire de elita politică din provinciile unite, perspectivele și planurile de organizare federală și regională erau străine de experiența istorică a liberalilor.

Dezbaterea asupra organizării politico-administrative a statului în perioada interbelică s-a desfășurat în jurul opoziției clasice între centralizare și descentralizare. În ceea ce privește sistemul centralizat, al cărui exemplu îl reprezintă legea de unificare administrativă din 1925, elementele cardinale ale sistemului sunt: statul nu păstrează doar instrumentele necesare controlului asupra legalității actelor și acțiunilor autorităților locale, ci și cele necesare influențării și controlării conduitei acestora; a făcut acest lucru prin intermediul unei tutele administrative puternice exercitată de membrii ierarhiei administrative statale, prin introducerea membrilor de drept în consiliile locale (unii dintre aceștia erau funcționari ai statului) într-un număr în care puteau falsifica voința corpului electoral, influențând alegerea primarului și dezbaterile din cadrul consiliului și, nu în ultimul rând, prin intermediul prefectului care nu este doar reprezentantul guvernului la nivel județean, ci și șeful administrației județene. De asemenea, primarii nu erau aleși în municipii, ci erau numiți de Ministerul de Interne dintre trei candidați aleși de consiliul local, iar crearea regiunii ca unitate administrativ-teritorială a fost respinsă.

Elementele esențiale ale sistemului descentralizat, reprezentat în perioada interbelică de legea de organizare a administrației locale adoptată în 1929 sunt: exercitarea tutelei de către autoritățile electiv superioare asupra celor inferioare sau de alte autorități care nu intrau în cadrul ierarhiei statale, reducerea rolului membrilor de drept și păstrarea lor doar în consiliile

comunelor urbane și în cele județene, separarea funcției de șef al administrației județene de cea de reprezentant al centrului la nivel local, alegerea primarilor în toate comunele, chiar dacă se urmau proceduri diferite în comunele rurale față de cele urbane și promovarea organizării regiunii ca unitate administrativă.

În ceea ce privește problema regională trebuie făcute câteva precizări importante. Regionalizarea a fost promovată de majoritatea partidelor politice ostile Partidului Național Liberal și dominației politice a acestuia, dar și de un curent de gândire juridic independent. Dacă pentru partidele politice, în opinia mea, susținerea regionalizării a fost determinată în primul rând de motive politice, juriști ca Ion. V. Gruia, Paul Negulescu, Anibal Teodorescu, au promovat regiunea ca o soluție funcțională la problemele dezvoltării economice, sociale și a ameliorării funcționării aparatului administrativ. În argumentarea acestora domină argumentele tehnice și, în același timp, percep regionalizarea ca un element indispensabil al unei descentralizări reale. Totodată, acest curent de gândire juridic rămâne în cadrele descentralizării regionale administrative, respingând soluțiile descentralizării politice și ale federalismului promovate de anumiți lideri politici.

În 1925, liberalii și-au impus propria viziune asupra organizării statului, adoptând un sistem administrativ foarte centralizat, în ciuda opoziției majorității celorlalte partide. Această situație, la prima vedere paradoxală, nu este singulară, ci poate fi înțeleasă mai bine într-un context european mai larg. Privind lucrurile în perspectiva duratei lungi, experiența românească se plasează, tardiv, în continuarea unui proces de construcție a statului național prin care au trecut și alte state europene. România a adoptat după Unirea din 1859 modelul centralist napoleonian de organizare administrativă, model pe care elita politică liberală l-a impus noului stat rezultat în urma unirii de la 1918. Organizarea politico-administrativă centralizată a fost percepută ca cel mai potrivit mijloc pentru integrarea națională a diferitelor provincii unite cu Vechiul Regat, sistem care-i va permite statului să intervină ori de câte ori scopurile sale superioare, așa cum au fost acestea percepute, erau amenințate.

Celelalte două țări analizate, Franța și Italia, care au reprezentat surse de inspirație pentru statul român, au urmat același model în efortul de integrare și asigurare a unității statului național. Dincolo de relevarea influențelor directe pe care aceste sisteme le-au exercitat asupra instituțiilor administrative în România interbelică, analiza comparativă a adoptării și organizării sistemului administrativ centralizat în România, Franța și Italia, înlesnește înțelegerea uneia

dintre rațiunile comune esențiale care a stat la baza opțiunii centraliste în trei spații politice, sociale, economice și culturale diferite. Deși organizarea și funcționarea sistemului cunoaște articulații specifice în fiecare caz în parte, determinate de specificitățile societății respective, deși problemele sunt diferite, filozofia sistemului și o mare parte a funcțiilor esențiale pe care acesta le îndeplinește în cele trei sisteme politice sunt identice. În cele trei țări, relaxarea controlului asupra autorităților locale a fost considerat susceptibil de a pune în pericol unitatea statului, sistemul centralizat fiind considerat adecvat pentru a governa o societate care nu este în majoritatea ei favorabilă proiectului statului național și integrării și organizării promovate de centrul politic care coordonează procesul unificării.

Poate fi avansată următoarea ipoteză: dacă o societate a fost unificată relativ devreme în jurul unui centru puternic (vezi cazul englez), dacă centrul se consideră puternic și sigur asupra propriilor capacități de control și percepe localul ca fiind omogen și non-conflictual, aderând în același timp la proiectul politic și social promovat și susținut de *establishment*-ul politic național, atunci aceea societate poate experimenta forme ample de autonomie locală.³ Analizând cele trei cazuri, am putut constata că aceste condiții au fost îndeplinite parțial.

Legiuitorii români au preluat și au adaptat sistemul francez, considerat de liberali și, apoi, de istoriografia succesivă, ca sursă principală de inspirație, realităților sociale și politice românești. Așa cum afirma Leonte Moldovan, raportorul legii de unificare administrativă în Camera Deputaților, fiecare stat trebuie și are dreptul să-și organizeze unitățile administrativ-teritoriale în funcție de nevoile sale. Într-adevăr, există diferențe importante între modul de organizare a sistemului politico-administrativ local românesc realizat de liberali și cel francez.

În Franța, începând cu anul 1884, în afara Parisului, primarii sunt aleși de consiliul comunal, în timp ce în România anului 1925 primarii municipiilor sunt numiți încă de Ministerul de Interne dintre candidații aleși de consiliul local. Legiuitorul român nu a preluat uniformitatea organizării comunale a sistemului francez și italian, care nu cunoștea împărțirea în comune rurale și urbane sau comune mari și mici. Toate comunele aveau o organizare unitară. Apoi, nici în Franța și nici în Italia nu avem consilieri de drept, o inovație a legislatorului liberal care va fi continuată în forme atenuate de către legea din 1929. De asemenea, legea a renunțat la principiul fundamental în sistemul francez stabilit de legea din 28 Pluioase anul VIII (1800), potrivit căruia

³ Vezi și Romanelli, *op. cit.*, pp. 29-33.

„deliberarea poate să aparțină mai multora, însă execuția trebuie să fie rezervată unei singure persoane”, preluând instituția executivului colegial după modelul giuntei municipale din Italia. Liberalii au preluat modelul francez în ceea ce privește elementele fundamentale ale sistemului, însă i-au aplicat o serie de corecții importante.

În afara diferențelor există și asemănări importante, multe în privința instituțiilor, dar și a dezbaterilor ideologice și politice. Revendicările în favoarea descentralizării administrative și a autonomiei locale au însoțit în toate cele trei cazuri itinerariul statului național modern până în zilele noastre. Ele au fost promovate atât din dorința de a eficientiza și reforma sistemul, dar au fost folosite și ca armă politică. De asemenea, alături de solicitarea reformelor descentralizatoare la nivelul județului/departamentului/provinciei, s-au afirmat curente de opinie puternice și mișcări organizate și instituționalizate în favoarea reformelor regionale. Mișcarea regională europeană contemporană își găsește astfel originile în secolul al XIX – lea, iar pentru o înțelegere comprehensivă a acesteia nu este destul să ne oprim la studiile politologice, economice, sociologice și chiar istorice care abordează fenomenul doar după încheierea celui de-al doilea Război Mondial. Chiar dacă vorbim de regionalisme diferite, în contexte politice diferite, de *vechi* și *noi* regionalisme, pentru a prelua formula lui Michael Keating⁴, doar plasând analiza asupra regionalismului în perspectiva duratei lungi vom putea înțelege resorturile durabile intime care i-a stimulat și îi stimulează afirmarea în continuare.

⁴ Michael Keating, *Noul regionalism în Europa Occidentală: restructurare teritorială și schimbare politică*, Institutul European, Iași, 2008.